

Järvenpään kaupunki

Kaupunkitason opiskeluhoitosuunnitelma

Sisällysluettelo

---

1. OPISKELUHUOLTO JÄRVENPÄÄN KAUPUNGISSA	1
OPISKELUHUOLTO JA OPISKELUHUOLTORYHMÄT	1
OPISKELUHUOLLON KOKONAISTARVE JA OPISKELUHUOLTOPALVELUT	2
OPISKELUHUOLLON TOIMINNAN JA YHTEISTYÖN KESKEISET PAINOPISTEET	2
2. YHTEISÖLLINEN OPISKELUHUOLTO JA SEN TOIMINTATAVAT JÄRVENPÄÄN KAUPUNGISSA	3
YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON MÄÄRITTELY	3
OPISKELUHUOLTORYHMÄT	4
YHTEISÖLLISYYTTÄ TUKEVAT TOIMINTATAVAT	4
2.1.1. <i>Yhteisöllisyys toimintakulttuurissa</i>	4
2.1.2. <i>Osallistuva ja sosiaalisesti vastuullinen opiskelija</i>	7
2.1.3. <i>Yhteisöllisyys oppimista edistämässä</i>	7
2.1.4. <i>Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen</i>	7
2.1.5. <i>Yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja seuraaminen</i>	8
2.1.6. <i>Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä</i>	9
2.1.7. <i>Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja varatilanteissa (uusi luku)</i>	10
3. YKSILÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO JÄRVENPÄÄN KAUPUNGISSA	10
YKSILÖKOHTAISEN OPISKELUHUOLLON MÄÄRITTELY	10
OPISKELUHUOLTOTYÖTÄ TEKEVIEN TEHTÄVÄT JA TYÖNJAKO	11
3.1.1. <i>Rehtori</i>	11
3.1.2. <i>Opettaja</i>	11
3.1.3. <i>Vastuupettaja</i>	11
3.1.4. <i>Opinto-ohjaaja</i>	11
3.1.5. <i>Erytisopettaja</i>	13
3.1.6. <i>Varsinainen opiskeluhuollon henkilöstö</i>	13
3.1.6.1. <i>Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö</i>	13
3.1.6.2. <i>Psykologi</i>	14
3.1.6.3. <i>Kuraattori</i>	15
YKSILÖKOHTAISEN MONIAMMATILLISEN ASiantuntijaryhmän TOIMINTA	15
3.1.7. <i>Yksilökohtaisen moniammatillisen asiantuntijaryhmän määrittely</i>	16
3.1.8. <i>Moniammatillisen asiantuntijaryhmän perustamisen käytänteiden kuvaus</i>	16
OPISKELUHUOLLON KERTOMUKSET	19
3.1.9. <i>Opiskeluhoitokertomus</i>	19
3.1.10. <i>Asiakirjojen arkistointi</i>	20
3.1.11. <i>Tietosuoja</i>	20

1. Opiskeluhoolto Järvenpään kaupungissa

Opiskeluhoolto ja opiskeluhooltoryhmät

Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, terveyttä sekä hyvinvointia. On tärkeää huolehtia koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvoinnista sekä opiskeluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Opiskeluhooltoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhoルトona. Opetuksen ja koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan yksikkökohtainen opiskeluhooltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä henkilöstön, oppilaiden/opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Opiskeluhooltosuunnitelmaan on kirjattava *arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta sekä käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista, koulu/oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämisestä, yhteistyön järjestämisen tavasta opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa, suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimenpiteet opiskeluhooltosuunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi.*

Opiskelijoille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhoollosta ja opiskelijaa ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoollon palveluita. Opiskeluhoollon piiriin kuuluvat esikouluikäiset lapset, kouluikäiset lapset ja opiskelijaikäiset nuoret/aikuiset ja heidän perheensä.

Opiskeluhoolto on kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien ja opiskeluhooltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Opiskeluhoolto ja opiskeluhyvinvoinnin kehittäminen on kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhooltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla. Jokaisella opetushenkilöstöön kuuluvalla on velvollisuus perehtyä ja kouluttautua opiskeluhoollon yleisiin linjauksiin, yksilökohtaiseen opiskeluhoollon suunnitelmaan sekä keskeiseen lainsäädäntöön. Tarvittavasta perehdytyksestä vastaa yksikön rehtori. Opiskeluhooltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Järvenpäässä opiskeluhoollon kokonaisuuteen sisältyy lautakunnan hyväksymän opetussuunnitelma ja sen mukainen opiskeluhoolto sekä opiskeluhoollon palvelut. Palveluiden järjestämisestä vastaa opetuksen ja kasvatuksen palvelualue, opiskeluhoollon palvelut. Opiskeluhoollon monialaiseen

yhteistyöhön kuuluvat opiskeluhoitoryhmät ovat osa opiskeluhoollon kokonaisuutta. Kaupunkitason opiskeluhoitoryhmiä ovat:

- 1) Kuntatason moniammatillinen opiskeluhoitoryhmä (kuntaOHR) vastaa kaupunkitason oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta sekä arvioinnista. Sen vakinaisina jäseninä ovat perusopetusjohtaja puheenjohtajana, opiskeluhoollon päällikkö sihteerinä, oppimisen tuen päällikkö, varhaiskasvatusjohtaja, HYTE- johtaja, sekä tarvittaessa kutsuttuna muita asiantuntijoita.
- 2) Kuntatason moniammatillinen laajennettu opiskeluhoitoryhmä (Laajennettu KuntaOH) vastaa myös toisen asteen oppilaitosten oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta sekä arvioinnista yhdessä oppilaitosten kanssa. Lisäksi oppilaitokset järjestävät oppilaitoskohtaisia opiskeluhoollon ohjausryhmiä, joihin kutsutaan kunnan opiskeluhoollosta vastaavia edustajia sekä muiden oppilaitosten opiskeluhoollosta vastaavia edustajia. Järvenpään kaupungista näihin osallistuu opiskeluhoollon päällikkö.

Opiskeluhoollon kokonaistarve ja opiskeluhoolltopalvelut

Järvenpään kaupungissa esiopetuksessa ja perusopetuksessa on noin n.5500 opiskelijaa, lukiossa 1300 opiskelijaa ja ammatillisissa oppilaitoksissa noin 4000 opiskelijaa.

Opiskeluhoolltopalvelujen riittävyttä suhteessa kokonaistarpeeseen tulee arvioida vuosittain. Opiskeluhoolltopalveluissa esikoulu-, perus- ja toiselle asteelle on käytössä yhteensä 12 koulukuraattoria, 10 psykologia, 16 terveydenhoitajaa sekä n. 2,3 lääkäriä. Resursseja on pyritty jakamaan suositusten mukaisesti, kuitenkin siten, että resurssien painopiste on perusasteella.

Opiskeluhoollon toiminnan ja yhteistyön keskeiset painopisteet

Kaupunkistartegiaan perustuva hyvinvointisuunnitelma ohjaa myös opiskeluhoolltosuunnitelman toteutamista. Keskeisiksi Painopisteiksi kaupunkitasolla hyvinvoinnin edistämiseksi on linjattu lasten ja nuorten mielenterveyden vahvistaminen, heikoimassa asemassa olevien hyvinvoinnin edistäminen, liikkumisen lisäämisen edistäminen, kodin-, lähiympäristön ja kaupunkiympäristön turvallisuus sekä palveluverkon uudistaminen sekä toimivat palveluketjut sosiaali- ja terveyspalveluiden kanssa. Alle on poimittu keskeiset painopisteet oppilashuollon näkökulmasta.

1) lasten ja nuorten mielenterveyden vahvistaminen

Keinot:

- Matalan kynnyksen palvelujen vahvistaminen
- Mielenterveyttä tukeva toiminta

- Tietoisuuden lisääminen oikeudesta koskemattomuuteen ja seksuaalisen häirinnän seurauksista
- KO-toiminta
- yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatapojen vahvistaminen
- Kolmiportaisen tuen toteuttaminen sekä alueellinen vaativa oppilashuolto (ALVA)

2) heikoimmassa asemassa olevien hyvinvoinnin edistäminen

Keinot:

- Tehdään aktiivista moniammatillista etsivää työtä syrjäytymisen torjumiseksi
- Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen yhteistyössä oppilaitosten kanssa
- Oppivelvollisuuden laajentaminen toimeenpanossa huomioidaan syrjäytymisuhan alla olevat.
- Ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen

3) liikkumisen lisääminen

- Liikkuva lapsuus- ja luonnossa liikkuen -hankkeet sekä liikkuva koulu- ja liikkuva opiskelu -hankkeet
- Lasten ja nuorten liikunnan edistämisen vahvistaminen

4) kodin, lähiympäristön ja kaupunkiympäristön turvallisuus

- Päivitetään yhteistyörakenteet poliisin, pelastustoimen ja muiden turvallisuuskumppaneiden kanssa.
- Vahvistetaan opiskelijoiden ja oppilaiden osallisuutta arjen turvallisuudessa (mm. turvallisuuskävelyt, terveydellisten olojen valvonta)

5) palveluverkon uudistaminen sekä toimivat palveluketjut sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa

- Lasten – ja nuoreten mielenterveyden palveluketjut (esh)
- Matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö (keusote)
- Sosiaali- ja terveyshuoltopalvelut (keusote)

2. Yhteisöllinen opiskeluhoito ja sen toimintatavat Järvenpään kaupungissa

Yhteisöllisen opiskeluhoitoon määrittely

Yhteisöllinen opiskeluhoito on osa oppimisen yksiköiden toimintakulttuuria ja opiskeluhyvinvointityötä. Sen avulla lisätään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Kaikkien opiskelijoiden kanssa työskentelevien on tehtävissään edistettävä opiskelijoiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon lähtökohta on opiskelijoiden sekä huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Toteutuksessa otetaan huomioon aikuistuvan nuoren itsenäisyyden tukeminen ja oman vastuun lisääntyminen. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä myös kunnan muiden nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Opiskeluhooltoryhmät

Järvenpään kaupungin yksikkökohtaiset yhteisölliset opiskeluhooltoryhmät vastaavat opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmien keskeinen tehtävä on oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, terveellisyden ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttaminen ja kehittäminen sovittujen linjausten mukaisesti.

Yhteisölliset opiskeluhooltoryhmät tekevät vuosittain opiskeluhoollon lukuvuosisuunnitelmat, joissa määritellään yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittämisen painopisteet sinä lukuvuonna, niihin liittyvät toimenpiteet ja tulosten arviointikriteerit, ja vastaa hyvinvointityön tuloksellisuuden arvioinnista. Lisäksi ryhmä käsittelee ajankohtaisia koulun/oppilaitoksen opiskeluhooltoon liittyviä aiheita. Kuka tahansa oppilas, opiskelija, huoltaja tai henkilökunnan jäsen voi ehdottaa käsiteltäviä asioita.

Yhteisöllistä opiskeluhooltoryhmää johtaa kunkin yksikön rehtori ja toisella asteella ammattioppilaitoksessa kyseisen toiminnan vastuuhenkilö. Ryhmät kokoontuvat pääsääntöisesti kaksi kertaa kuukaudessa tai tarpeen mukaan.

Yhteisöllisen opiskeluhooltoryhmän jäsenenä voivat olla rehtorin lisäksi terveydenhoitaja, erityisopettaja, psykologi, kuraattori, opinto-ohjaajat, aineenopettajat, lääkäri, erikoissairaanhoidon ja perhesosiaalityön edustaja ja muita asiantuntijoita, esim. erityisnuorisotyöntekijä sekä opiskelijoiden ja huoltajien edustajia. Lisäksi voidaan tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmä toimii yhteistyössä oppilas- ja opiskelijakunnan-, tutoreiden, johtotiimin, vanhempainyhdistyksen ja ryhmänohjaajien kanssa.

Yhteisöllisyyttä tukevat toimintatavat

2.1.1. Yhteisöllisyys toimintakulttuurissa

Järvenpään kaupungin strategialähtöiset tavoiteltavat hyvinvointielementit on kuvattu hyvinvointisuunnitelmassa. Koulujen/Oppilaitosten arvot ja säännöt pohjautuvat linjattuun

strategiaan ja pedagogiseen visioon. Koulujen/oppilaitosten tulee tukea oppilasta/opiskelijaa ja koko yksikön yhteisöllisyyttä. Jokaisen oppilaan/opiskelijan ja yksikössä työskentelevien tulee sitoutua kyseisiin arvoihin ja noudattaa yhteisiä sääntöjä.

Yksikkökohtaiset opiskeluhuoltoryhmät arvioivat lukuvuoden lopussa yhdessä henkilökunnan, opiskelijoiden ja huoltajien kanssa opiskeluhuoltotyön tuloksellisuutta. Seurantietojen keräämisen tavoista sovitaan vuosittaisessa opiskeluhuollon lukuvuosisuunnitelmassa. Keskeisistä tuloksista tiedotetaan henkilökunnalle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyökumppaneille. Kuntatason moniammatillinen opiskeluhuoltoryhmä ohjaa, valvoo ja arvioi kaikkien opiskeluhuoltoryhmien toimintaa.

2.1.2. Osallistuva ja sosiaalisesti vastuullinen opiskelija

Oppilaan/opiskelijan omaa aktiivisuutta tulee tukea. Oppilaan/opiskelijan tulee saada tietää vaikutusmahdollisuutensa ja oikeutensa. Hänellä tulee olla mahdollisuus ottaa yhteys esimerkiksi vastuuopettajaan, opinto-ohjaajaan tai oppilashuollon henkilöstöön häntä koskevissa asioissa. Oppilaat/opiskelijat pääsevät osallistumaan koulun päätöksentekoon esim. yhteisöllisen toiminnan kautta.

Oppilas-/Opiskelijakuntatoiminnalla pyritään antamaan kaikille koulun opiskelijoille mahdollisuus vaikuttaa koulun yhteisiin asioihin sekä osoittamaan yhteistyön merkitys yhteisön ja yksilön kannalta. Se edistää koulun/oppilaitoksen viihtyvyyttä, pyrkii parantamaan opintojen edellytyksiä, edistää ja valvoo oppilaiden/opiskelijoiden etuja sekä tekemään yhteistyötä koulun muiden ryhmien kanssa. Tarkoituksensa toteuttamiseksi oppilaskunta järjestää kokouksia ja tapahtumia. Lisäksi oppilas/opiskelijakunta voi harjoittaa mm. neuvonta- ja sivistystoimintaa, jakaa stipendejä ja voi tukea tarkoituksensa mukaista toimintaa.

2.1.3. Yhteisöllisyys oppimista edistämässä

Yhteisöllisyyden tukeminen kouluissa/oppilaitoksissa on tärkeää. Vastuullisuus oppilaan/opiskelijan omasta oppimisesta ja yhteisöstä sekä toisaalta itseohjautumisen tukeminen, ovat tärkeä osa opiskeluhyvinvointia.

Opetuksessa kannustetaan ryhmäytymiseen ja yhdessä tekemiseen pedagogisten menetelmien kautta. Opetuksen järjestämisessä pitää ottaa huomioon tasa-arvoiset mahdollisuudet oppimiseen. Tietotekniset valmiudet pyritään tarkistamaan opintojen alussa ja tarjotaan laitteiden käyttötukea. Lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksien arviointi tehdään kaikille opiskelijoille.

2.1.4. Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen

Oppilaan/opiskelijan terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on tärkeä osa yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Siihen kuuluvat terveydenhoitajien, lääkärin ja psykologin palveluiden lisäksi vaikuttaminen kouluruokailun ja koulun tarjoamien hyvinvointiin liittyvien oppiaineiden kautta.

Hyvinvointia edistetään myös tukemalla oppilaan/opiskelijoiden henkilökohtaisia vahvuuksia ja motivaatiota koulunkäyntiin. Jaksamiselle on tärkeää kohtuulliset työmäärät ja hyvin laadittu opintosuunnitelma. Jännittäminen ja pelot liittyvät usein oppimistilanteisiin, ryhmätyöskentelyyn, esiintymiseen luokan edessä sekä koetilanteisiin. Siksi niihin pyritään kiinnittämään erityisesti

huomiota järjestelyillä, opetuksella ja tiedottamisella. Lisäksi vuosittain tehdään turvallisuuskävelyitä ja kolmen vuoden välein terveydellisten olojen tarkastus yhteistyössä terveystarkastajan kanssa.

2.1.5. Yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttaminen ja seuraaminen

Vastuu yhteisöllisestä opiskeluhoollosta eli opiskeluhyvinvointityön toteuttamisesta ja seuraamisesta on opiskeluhooltoryhmällä, joka tekee yhteistyötä oppilaiden/opiskelijoiden, huoltajien ja koulun koko henkilökunnan kanssa. Ryhmä tekee vuosittain opiskeluhoollon lukuvuosisuunnitelman, jossa määritellään yhteisöllisen kehittämisen painopisteet lukuvuosittain, niihin liittyvät toimenpiteet ja tulosten arviointikriteerit.

2.1.6. Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Keskeinen pääpaino on ennaltaehkäistä väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää. Näitä toimenpiteitä ovat mm. ryhmyttämällä oppilaita/opiskelijoita, järjestämällä suvaitsevaisuuteen-, yhdenvertaisuuteen- ja tasa-arvoon kannustavia teemapäiviä ja muita yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia kuten juhlatilaisuuksia ja produktioita.

Koulun järjestyssäännöissä sekä oppilaitoksen vuosittain tarkistettavassa tasa-arvo - ja yhdenvertaisuussuunnitelmissa on kiinnitetty näihin asioihin huomiota. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia ja järjestyssääntöjä tarkistetaan ja tarvittaessa päivitetään yhdessä henkilökunnan ja opiskelijoiden kanssa. Tarkastelussa korostetaan, että kenenkään ei tule sallia itseen kohdistuvaa väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää.

Kaikkien kouluissa/oppilaitoksessa työskentelevien velvollisuus on puuttua tilanteeseen, mikäli havaitsevat jonkun tai joidenkin opiskelijoiden olevan kiusaamisen, häirinnän tai väkivallan kohteena. Lisäksi oppilaita/opiskelijoita kehoitetaan tuovan henkilökunnan tietoon, mikäli heillä on vastaavia tietoja. Tarvittaessa kiusaamistilanteen käsittelyssä ja tukena voi olla mukana mm. koulun kuraattori, psykologi tai muun opiskelijan muu nimeämä henkilö. Vaikeimmissa kiusaamistapauksissa kaupungissa on käytössä K-0 toimintamalli.

Koulu/oppilaitos tasolla tietoa opiskelijoiden kokemasta väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän kokemuksesta saadaan esimerkiksi oppilaille/opiskelijoille tehtävistä kouluterveyskyselyistä. Osana tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimista varten opiskelijoille tehdään säännöllisesti kysely, jossa tiedustellaan mahdollisia kokemuksia väkivallasta, kiusaamisesta ja häirinnästä.

Mikäli joku tai jotkut oppilaat/opiskelijat ovat olleet kiusaamisen, väkivallan tai häirinnän kohteena, noudatetaan tilanteen käsittelyssä lain suomia mahdollisuuksia. Näitä menettelyjä on kuvattu mm. opetussuunnitelmassa (kurinpitokeinojen käyttäminen ja niihin liittyvät menettelyt). Mikäli kyseessä on alaikäinen oppilas/opiskelija ollaan yhteydessä opiskelijan huoltajiin.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän kohteena olevalle tai siihen syyllistyneelle koulun oppilaalle/opiskelijalle järjestetään hänen tarvitsemansa tuki. Työntekijä, joka on ollut osallisena ko. tapahtuman käsittelyssä opiskelijan/opiskelijoiden kanssa, on velvollinen seuraamaan, että väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää ei enää ilmene. Kaupungissa toimii K-0 kiusaamisen vastainen toimintamalli, joka myös ohjeistaa henkilöstöä toiminnassa.

Lukuvuosittain tulee myös arvioida, onko oppilaitoksen toiminnot olleet riittäviä väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi sekä suunnitellaan tarvittavat toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi.

2.1.7. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja varatilanteissa

Jokaisessa yksikössä tulee olla kriisisuunnitelma, joka sisältää lain ja perusteiden vaatimat osat. Näitä suunnitelmia käsitellään vuosittain henkilöstölle ja tarvittaville sidosryhmille.

3. Yksilökohtainen opiskeluhoito Järvenpään kaupungissa

Yksilökohtaisen opiskeluhoitoon määrittely

Yksilökohtaisella opiskeluhoitolla tarkoitetaan opiskelijalle annettavia opiskeluhoitoon palveluja, joita ovat opiskeluterveydenhuolto, opiskeluhoitoon psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä yksittäistä opiskelijaa koskeva monialainen yksilökohtainen opiskeluhoito, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisen opiskeluhoitoon tehtävänä on edistää hyvinvointia, terveyttä ja opiskelukykyä sekä tunnistaa näihin ja opiskelijan elämäntilanteeseen liittyviä yksilöllisiä tarpeita. Tavoitteena on myös varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmia ja huolehtia tarvittavan tuen järjestämisestä. Oppilaitoksen ja opiskeluhoitoon henkilökunnalla on velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoitoon etuuksia ja palveluja.

Yksilökohtaista opiskeluhoitoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja hänen suostumuksellaan. Lähtökohtana on opiskelijaa arvostava, hänen mielipiteitään kuunteleva ja luottamusta rakentava vuorovaikutus. Toiminnan perusajatus on opiskelijan itsenäinen asema opiskeluhoitoon liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annetaan tietoa yksittäisen opiskelijan oikeuksista opiskeluhoitoon sekä asioiden käsittelyyn liittyvistä lain edellyttämistä menettelytavoista ja tietojen käsittelystä.

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhoitoon palveluita. Tapauskohtaisesti alaikäisellä opiskelijalla on oikeus kieltää yhteydenotto huoltajiin, jos sen arvioidaan vaikeuttavan tilannetta.

Opiskeluhooltotyötä tekevien tehtävät ja työnjako

3.1.1. Rehtori

Rehtori vastaa siitä, että opiskelijoilla ja heidän huoltajillaan on tieto oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhollost. Hän osallistuu opiskeluholllon ohjausryhmään ja tarvittaessa kuntatason moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään (kuntaOHR). Rehtori opetuksen järjestäjän roolissa vastaa opiskeluhohtokertomusten arkistoinnista.

3.1.2. Opettaja

- pedagoginen tuki opiskelijalle ja siihen liittyvät konsultoinnit, joihin ei tarvita opiskelijan suostumusta
- jos arvioi opiskelijan tilanteeseen liittyvän opiskeluholllollista tarvetta, vie asiaa eteenpäin
- osallistuu opiskelijan niin tahtoessa yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän toimintaan

3.1.3. Vastuupettaja

Vastuupettajalla on oma ohjausryhmä. Jokainen opiskelija kuuluu johonkin ohjausryhmään. Opiskelijalla on mahdollisuus kaikissa kouluun liittyvissä asioissa kääntyä oman ryhmänohjaajansa puoleen. Ryhmänohjaaja on mukana ryhmähengen luomisessa ja ylläpitämisessä.

- pitää ryhmänohjaustuokiot
- seuraa ohjausryhmänsä opiskelijoiden kurssikertymää, avoimien, hylättyjen ja keskeytyneiden suoritusten määrää, opintomenestystä, poissaoloja ja myöhästymisiä sekä puuttuu tarvittaessa tilanteeseen
- käy jaksoittain läpi ohjausryhmänsä tilanteen opinto-ohjaajan kanssa
- osaa avustaa opiskelijaa yleisissä opintoihin liittyvissä asioissa
- osallistuu ryhmänohjaustuokioiden ja vanhempieniltojen suunnitteluun
- pitää yhteyttä opiskelijoiden huoltajiin
- tiedottaa opiskelijoille ajankohtaisista asioista Wilman kautta ja ryhmänohjaustuokioissa
- osallistuu ohjausryhmänsä opiskelijan niin tahtoessa yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän toimintaan
- osallistuu ohjausryhmänsä kanssa koulun tapahtumiin

3.1.4. Opinto-ohjaaja

Opinto-ohjaaja antaa tukea ja ohjausta opiskelun käytäntöihin, ylioppilastutkinnon ja lukio-opintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen, ammatilliseen suuntautumiseen ja jatkokoulutusvaihtoehtojen kartoittamiseen.

Opinto-ohjaaja

- seuraa yhdessä ryhmänohjaajan kanssa opiskelijan opintojen etenemistä
- pitää yhteyttä tarvittaessa opiskelijan huoltajaan
- osallistuu tai järjestää tarvittaessa opiskeluhuollollisia palavereita
- ohjaa opiskelijan tarvittaessa muihin asiantuntijapalveluihin, esim. opiskeluterveydenhuollon piiriin, erityisopettajalle tai koulun ulkopuoliselle toimijalle
- on opiskeluhuoltoryhmän jäsen
- yhteistyö opiskelijan ohjauksesta ja koulutuksen siirtymävaiheista opiskeluhuollon sekä muiden toimijoiden kanssa.

3.1.5. Erityisopettaja

Erityisopettaja

- toimii opiskelijoiden pedagogisena tukihenkilönä, jos opiskelijalla on oppimisvaikeuksia tai haasteita oppimisessa.
- suunnittelee ja konsultoi tukitoimia niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat tukea opinnoissaan. Suunnittelu tapahtuu moniammatillisena yhteistyönä aineenopettajien, opinto-ohjaajien ja ryhmäohjaajien kanssa. Tarvittaessa suunnitteluun voi osallistua opiskeluhoollon henkilöstöä tai koulun johtoa.
- voi antaa myös oppiainekohtaista pedagogista tukea yksittäisille opiskelijoilla tai pienryhmille.
- osallistuu koulun opiskeluhoollon suunnitteluun ja osallistuu opiskeluhooltoryhmän toimintaan.
- voi tarvittaessa olla yksilökohtaisesti kootun opiskeluhooltoryhmän jäsen.

3.1.6. Varsinainen opiskeluhoollon henkilöstö

3.1.6.1. Opiskeluterveydenhuollon henkilöstö

Terveydenhoitaja

- tekee opiskelijoille terveydenhuollon suunnitelman mukaiset terveystarkastukset
- seuraa opiskelijan terveyttä, hyvinvointia, elämäntilannetta ja opiskelukykyä
- tukee nuoren hyvinvointia tukikeskusteluilla
- on yhteydessä huoltajiin opiskelijan luvalla ja osallistuu tarvittaessa perhe- ja verkostopalaveriin
- ohjaa jatkotutkimuksiin ja hoitoon muiden palveluiden piiriin
- ohjaa tarvittaessa sosiaalipalveluihin ja lastensuojeluun
- arvioi hoidon tarvetta ja antaa hoitoa ensiaputilanteissa ja äkillisissä sairaustapauksissa
- osallistuu yksilökohtaiseen asiantuntijaryhmään tarvittaessa
- on terveydenhoidon asiantuntija opiskeluhooltoryhmässä
- arvioi ja valvoo yhdessä opiskeluhooltotyöryhmän kanssa kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta
- toimii tarvittaessa asiantuntijana koulun henkilökunnalle ja vanhemmille.

Lääkäri

- on opiskeluterveydenhuollon lääketieteellinen asiantuntija

- osallistuu opiskelijoiden hoidon tarpeen arviointiin ja tarvittaessa ohjaa jatkohoitoon
- tekee opiskelijoille toisen määritellyt lääkärintarkastukset

Opiskelija tulee tarvittaessa päästä terveydenhoitajan vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Opiskelijalla on mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys opiskeluterveydenhuoltoon tai terveystieteiden keskukseseen.

Opettajilla on mahdollisuus konsultoida terveydenhoitajaa ja terveydenhoitaja voi tarvittaessa osallistua oppitunneille.

3.1.6.2. Psykologi

Psykologi on psykologian asiantuntija opiskeluhuoltoa koskevissa asioissa (mm. nuoren psyykinen kasvu ja kehitys, ikävaiheen erityispiirteet, oppiminen ja oppimisvaikeudet, mielenterveys).

Psykologi

- osallistuu opiskeluhuoltoryhmän kanssa koulu yhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta koskevaan työhön
- osallistuu tarvittaessa monialaisen asiantuntijaryhmän työskentelyyn tai muuten opiskelun yksilöllisten tukitoimien suunnitteluun
- selvittää ja arvioi nuoren tilannetta ja tuen tarvetta keskustelukäynneillä ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa
- tukee opiskelua sekä nuoren kasvua ja kehitystä yksilökäynneillä
- tapaa nuoren näin toivoessa nuoren perhettä yhdessä nuoren kanssa
- antaa tarvittaessa kriiseihin selvittely- ja tukikeskusteluja, osallistuu yhteisölliseen kriisityöhön oppilaitoksessa
- suunnittelee ja ohjaa tarvittaessa ryhmiä opiskelijoille erikseen sovitusta teemoista (esim. stressin hallinta, jännittäminen) yhteistyössä muiden opiskeluhuollon toimijoiden kanssa
- konsultoi ja tukee tarvittaessa opettajia, muuta henkilökuntaa ja vanhempia opiskeluhuoltoon liittyvissä asioissa, kuten huolten puheeksi ottamisessa, nuorten hyvinvoinnin ja jaksamisen sekä mielenterveyden tukemisessa tai opiskeluun liittyvien tukitoimien suunnittelussa.

Opiskelijalla on mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti psykologin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun järjestetään samana tai seuraavana työpäivänä.

3.1.6.3. Kuraattori

Kuraattori edustaa sosiaalityön asiantuntemusta opiskeluhuollossa sekä oppilaitoksen opetus- ja kasvatustyön suunnittelussa, kehittämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Kuraattorin työ on yksittäisten oppilaiden ja koko oppilaitoksen yhteisöllisen hyvinvoinnin tukemista. Työn painopisteenä on oppilaitoksen esiin tulevien vaikeuksien havaitseminen ja varhainen puuttuminen niihin. Opiskelijan etu oppilaitoksen sosiaalityössä merkitsee sitä, että hänen sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeensa huomioidaan ja hän tulee osalliseksi ja kuulluksi itseään koskevissa asioissa. Yhteydenoton syyt liittyvät usein käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, perheeseen liittyviin asioihin, tunne-elämän pulmiin tai opiskelujärjestelyihin sekä opiskeluun.

Opiskelijat tulevat kuraattorin asiakkaisiksi opiskeluhuoltoryhmän tai ryhmänohjaajan aloitteesta, vanhempien, kaverien, tai opiskelijan omasta aloitteesta. Aloite voi tulla myös ulkopuoliselta taholta, lastensuojelusta, Nuovosta, Järvenpään Mielenterveys- ja päihdeyksiköltä (MPY), lasten- tai nuorisopsykiatrian, nuorisotoimen, kolmannen sektorin tai poliisin ohjauksesta.

Kuraattori

- toimii tapauskohtaisesti monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenenä yksittäisen opiskelijan taikka tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvityksessä
- tukee opiskelijoita ja heidän perheitään haastavissa tilanteissa keskusteluin, antamalla neuvontaa ja järjestämällä erilaisia tukitoimia. Pääasiallinen työmuoto on keskustelu, suunnitelmien ja sopimusten tekeminen.
- kuraattorilla on avointa vastaanottoa.

Opiskelijalla on mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun järjestetään samana tai seuraavana työpäivänä.

Yksilökohtaisen moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminta

3.1.7. Yksilökohtaisen moniammatillisen asiantuntijaryhmän määrittely

Moniammatillinen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti yksittäisen opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja palvelujen järjestämiseksi. Asiantuntijaryhmän monialaisuus ja tapauskohtainen kokoonpano perustuu yksilölliseen harkintaan, käsiteltävään asiaan ja siinä vaadittavaan osaamiseen.

Ryhmän kokoa tarpeen havainnut henkilö. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa kirjallisella suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön.

3.1.8. Moniammatillisen asiantuntijaryhmän perustamisen käytänteiden kuvaus

Tarpeen havaitseminen. Opiskelija kertoo itse tilanteestaan tai huoltaja, opettaja, ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori tai erityisopettaja tai kuka tahansa talon henkilökunnasta huomaa tilanteen.

Keskustelu opiskelijan kanssa ja konsultaatio opiskeluhooltoon liittyvien henkilöiden kanssa.

Tilanteen havainnut keskustelelee asiasta viipymättä opiskelijan kanssa, pyytää luvan opiskelijalta viedä asiaa eteenpäin ja/tai lähettää opiskelijan esim. opinto-ohjaajan, terveydenhoitajan tai erityisopettajan puheille. Ennen tai jälkeen keskustelua on asiasta mahdollisuus konsultoida muita opiskeluhooltoon liittyviä henkilöitä opiskelijan luvalla myös nimeltä mainiten.

Tilanteen ensiarviointi. Ensiarvioinnin tekee ensisijaisesti tarpeen havaittaja (esim. opettaja, erityisopettaja, psykologi, kuraattori tai terveydenhoitaja). Kaikki oppilaitoksen henkilökunnan jäsenet ovat kuitenkin velvollisia edistämään asian käsittelyä, kun ovat havainneet tarpeen.

Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen. Opetushenkilöstön tai opiskeluhoillon palvelujen edustaja kokoaa moniammatillisen asiantuntijaryhmän oman arviointinsa mukaan. Ryhmässä ovat mukana opiskelija ja mahdollisesti hänen huoltajansa sekä opiskelijan oman suostumuksen mukaan opettaja, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori, erityisopettaja, rehtori tai apulaisrehtori.

Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa kirjalliseen suostumukseen.

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon prosessikuvaukset

Opiskelijan tarve saada opiskeluhuollon palveluja voi tulla kenen tahansa työntekijän hoidettavaksi. Asian ensimmäisenä havainnut työntekijä myös toimii asiassa ensimmäisenä keskustelemalla oppilaan kanssa ja/tai ohjaamalla opiskelijan oikean tuen piiriin. Yksilökohtainen monialainen asiantuntijaryhmä kootaan oppilaan asiassa tarpeen mukaan.

Esimerkkejä, milloin on syytä keskustella ja/tai ohjata opiskelija tuen piiriin:

- On usein myöhässä oppitunnilta
- On usein poissa oppitunneilta
- Ulkoisessa olemuksessa tapahtuu selkeä muutos esim. pukeutuminen, hygienia yms.
- Käytöksen tai olemuksen selkeä muutos esim. muuttuu hiljaiseksi, varautuneeksi, sulkeutuneeksi, sekavaksi yms.
- Opintojen eteneminen lasku suunnassa
- Suoritustaso oppitunnilla laskussa
- Oppilas on usein hyvin väsynyt tunnilla
- Perhesuhteissa ongelmia

Oppilashuoltoa ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Lain tekstistä erityisesti pykälät 11§ ja 18§ on pidettävä mielessä.

11 § Tiedottamis- ja ohjausvelvollisuus

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskelijoilla ja heidän huoltajillaan on tieto oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhollosta.

*Oppilaitoksen ja opiskeluholloksen henkilökunnalla on **velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluholloksen etuuksia ja palveluja.***

18 § Opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa asema opiskeluhollossa

*Opiskeluholtoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajiensa kanssa. **Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon** häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuisa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti.*

*Alaikäinen ja muu vajaavaltainen **voi**, ottaen huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muut henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä asian laatu, **painavasta syytä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluholtoasian käsittelyyn** sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluholloksen tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluholloksen henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.*

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluholloksen palveluja.

Opiskeluhuollon kertomukset

3.1.9. Opiskeluhoitokertomus

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhuollon kertomuksiin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstö sekä muut opiskeluhoitoa toteuttavat terveydenhuollon ammattihenkilöt kirjaavat opiskelijan yksilötapaamiset potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Opiskeluhuollon kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukseen.

Kun monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen opiskelijan opiskeluhuollon tarvetta, tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.

Opiskeluhoitokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan yksittäisen opiskelijan:

- 1) nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) asian aihe ja vireillepanija;
- 3) opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet;
- 4) tiedot asian käsittelystä opiskeluhoitoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot;
- 5) toteutetut toimenpiteet;
- 6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhoitokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

3.1.10.Asiakirjojen arkistointi

Opiskeluhoitokertomukset, kirjatut toimenpiteet ja muu opiskeluhoillon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä opiskelijaa koskevat asiakirjat tallennetaan opiskeluhoitokisteriin. Opiskeluhoitokisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä opiskelijaa tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassapidettäviä. (*Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 21 § ja 22 §*)

Opiskeluhoitokertomuksiin määritellään asiakirjaa tehdessä tapauskohtaisesti käyttöoikeudet tallennettaviin tietoihin. Rehtori arkistoi opiskeluhoitokertomukset. Myös opiskeluhoitokertomuksen käyttötiedot arkistoidaan.

3.1.11.Tietosuoja

Opiskeluhoitokisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä opiskelijaa taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Oppilaitoksen henkilöstö ja opiskeluhoitoa toteuttavat ammattihenkilöt eivät saa antaa sivullisille yksilökohtaisen opiskeluhoillon asiakirjoihin sisältyviä tai muuten tietoonsa saamia yksittäistä opiskelijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja, jos siihen ei ole asianomaisen henkilön tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen laillisen edustajansa kirjallista, yksilöityä suostumusta tai tiedon luovuttamiseen oikeuttavaa lain säännöstä.

Sivullisella tarkoitetaan henkilöä, joka ei osallistu asianomaisen opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoillon tarpeen selvittämiseen tai sen toteutukseen taikka niihin liittyviin tehtäviin. (*Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 §*)

Kuitenkin opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhoillosta vastaavalle viranomaisella sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

Jos opiskelija siirtyy toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen, aikaisemman koulutuksen järjestäjän on pyydettävä opiskelijan taikka, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa suostumus siihen, että uudelle koulutuksen järjestäjälle voidaan siirtää opiskeluhoillon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia opiskeluhoillon jatkuvuuden kannalta. (*Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §*)

TARVITTAVAT LIITTEET!!!